

2 pav. Įvairūs radiniai: 1 – puodo pakraštėlis; 2 – puodyninio koklio fragmentas; 3 – sieninio koklio fragmentas. T. Bajarūno nuotr.

Fig. 2. Various finds: 1 – a pot rim; 2 – a 'pot-shaped' stove tile (Topfkachel) fragment; 3 – a panel stove tile (Blattkachel) fragment

dalyje aptiktas 2,5 m gylyje (H_{abs} 123,00 m), o sklypo ŠV dalyje – 3,1 m gylyje (H_{abs} 122,53 m). Įžemis – geltonas smėlis, šioje teritorijoje pasiektas H_{abs} 122,71 m PR dalyje ir – H_{abs} 122,21 m ŠV dalyje

The production site at Krivių St. 13A, Vilnius

In 2019, the TO excavated 141 m^2 and surveyed 46 m^2 on the plot at Krivių St. 13A, Vilnius (Fig. 1). The excavation revealed a 16th–20th-century cultural layer up to 3.6 m thick. It was determined that the possible archaeological structures discovered during an earlier field evaluation are an archaeological layer of hard-packed clay, lime, and coarse 17th-century construction rubble (roof tiles and bricks), which becomes thicker (from 50 cm to 2.5 m) moving from SW to NE (Fig. 2). It could have been formed by the ceramics production that occurred nearby, the production waste having been discarded on the present-day plot. This assertion is confirmed by the part of a 17th-century brick kiln discovered during a watching brief (Fig. 3). The layer was probably formed by production waste from this kiln. The earliest discovered archaeological layer, which it was possible to date to the 16th–17th centuries on the basis of household pottery discovered in it, consisted of a 30 cm thick layer of light grey sand (Fig. 4)

Arūnas Kalėjus

Geležies rūdos lydymo vieta Mitkiškėse

2019 m. Mitkiškių senovės gyvenvietės (UK 2566) (Elektrėnų sav., Kazokiškių sen.) teritorijoje bei vizualinės apsaugos pozonyje abipus teritorijos, planuojamų vykdyti kelio 4717 kapitalinio remonto darbų vietose, atlikti žvalgomieji tyrimai. Mitkiškių senovės gyvenvietės teritorija yra Neries kairiajame, Sukros upelio dešiniajame krante, abipus kelio 4717. Reljefas jos plote yra daugmaž lygus, tik nežymiai nuolaidėjantis Š–ŠR pusėn. Teritorijos V ir Š dalyje yra dirbami laukai, R dalies P pusėje auga jaunas miškas. XIX a. pabaigoje vieškelis čia jau buvo. Apie XX a. 7 dešimtmetį kelias remontuotas, praplėstas ir nužvyruotas. Paskutinį kartą šoniniai kelio grioviai valyti 2007 m. Senovės gyvenvietė yra plataus chronologinio laikotarpio, datuojama įvairiais akmens amžiaus laikotarpiais, I tūkst. – II tūkst. pradžia. Gyvenvietės teritoriją bei artimiausioje jos aplinkoje esančias kitas nekilnojamojo kultūros paveldo vertybes archeologai rezultatyviai tyrinėjo bent tris kartus (*ATL 2010 metais*, 2011, p. 92; *ATL 2015 metais*, 2016, p. 86–91; *ATL 2016 metais,* 2017, p. 460–461).

2019 m. žvalgomieji tyrimai atlikti abiejose kelio pusėse. Ištirti 22 bendro 23 m^2 ploto šurfai daugmaž vienodu 7,5–8 m atstumu nuo esamo kelio ašies (1 pav.). Vizualiai ir metalo ieškikliu iššvalgytas abiejose kelio pusėse atidengto kultūrinio sluoksnio paviršius. Kultūrinį

sluoksnį, nuimdami velėną ir valydami šoninius kelio griovius, atidengė kelininkai 2019 m. pavasarį ruošdamiesi kelio statinio remonto darbams.

Senovės gyvenvietės teritorijos vizualinės apsaugos P pozonyje ištirti šurfai 1, 2, 21, 22, iš viso 5 m^2 plotas, senovės gyvenvietės teritorijoje – šurfai 3–8, 15–20 – 12 m^2 plotas, o Š pozonyje – šurfai 9–14, iš viso 6 m^2 plotas. Visoje tirtoje teritorijoje užfiksuotas vienodos sanklodos 0,31–1,1 m storio, perkasimų (duobių) plote – iki 1,34 m storio dviejų horizontų kultūrinis sluoksnis. Viršutinį jo horizontą sudarė 9–70 cm bendro storio (skaičiuojant ir esamo žemės paviršiaus dangos storį) supiltinių gruntų ir buvęs žemės paviršiaus dangos (velėnos) sluoksniai, susiformavę XX a. II pusėje – XXI a. pradžioje remontuojant kelią, valant šoninius jo griovius, o apatinį – iki XX a. II pusės susiformavęs 13–64 cm storio pilkos ar rusvai pilkos žemės sluoksnis (buvęs armuo) virš įžemio (2 pav.). Tik senovės gyvenvietės teritorijoje esančios kelio atkarpos R pusėje kultūrinio sluoksnio viršutinis horizontas datuojamas ankstyvesniu laikotarpiu – XIX(?)–XX a. I puse, nes šioje kelio pusėje keliuose šurfuose fiksuotas ankstyvesnis nei XX a. II pusės šoninis kelio griovys vėliau remontuojant kelią užpiltas. Įžemį P pozonio ir senovės gyvenvietės teritorijoje sudarė šviesiai gelsvas smėlis, Š pozonyje – akmeningas rusvas žvyras.

Mitkiškių senovės gyvenvietės teritorijos vizualinės apsaugos P pozonyje radinių aptikta šurfuose 2, 21 ir šurfo 1, 21 aplinkoje. Šurfe 2 apatinio horizonto sluoksnyje rasta paleolito–mezolito (?) laikotarpio titnago skaldytinio

1 pav. 2019 m. žvalgomųjų archeologinių tyrimų vietos Mitkiškėse. A. Kalėjaus ir A. Šležo brėž.

Fig. 1. 2019 field evaluation sites in Mitkiškės

2 pav. Mitkiškių senovės gyvenvietės teritorijoje šurfo V sienelėje fiksuotas kultūrinis sluoksnis. A. Kalėjaus nuotr.

Fig. 2. The cultural layer identified in the W wall of the test pit excavated in the territory of Mitkiškės old settlement

3 pav. Mitkiškių senovės gyvenvietės teritorijos vizualinės apsaugos P pozonyje šurfe 2 aptikti radiniai. A. Kalėjaus nuotr.

Fig. 3. Finds discovered in test pit 2 in the S visual protection subzone of the territory of Mitkiškės old settlement

4 pav. Mitkiškių senovės gyvenvietės teritorijos vizualinės apsaugos Š pozonyje šurfe 10 fiksuota geležies šlako sankaupa ir kultūrinio sluoksnio PV profilis. A. Kalėjaus nuotr.

Fig. 4. The iron slag accumulation and SW profile of the cultural layer recorded in test pit 10 in the N visual protection subzone of the territory of Mitkiškės old settlement

dalis, skeltė bei nenustatytos paskirties ir laikotarpio plokštelinės segės pavidalo vario lydinio dirbinys (3 pav.), o šurfe 21 – titnago nuoskala, smulkus apžiesto puodo sienelės fragmentas. Žvalgant nuvelėnuotame plote atidengto kultūrinio sluoksnio paviršių šurfo 1 aplinkoje, rastas pentinis kirvis ir 1903 m. 1 kapeika, šurfo 21 – titnago nuoskala ir II Pasaulinio karo metų šovinių tūtelių.

Senovės gyvenvietės teritorijoje tirtuose šurfuose bent kiek intensyvesnis tam tikro laikotarpio kultūrinis sluoksnis neužfiksuotas nė vienoje vietoje. Tačiau pažymėtina, jog beveik visuose šurfuose ir jų aplinkoje žvalgant atidengto kultūrinio sluoksnio paviršių aptikta įvairių laikotarpių radinių. Iš viso gyvenvietės teritorijoje aptikta apie 110 radinių, iš kurių apie 80 – proistorinio laikotarpio. Kiekviename šurfe rasta nuo 1 iki 17 radinių: titnago skeltė ir titnago nuoskalų, lipdytos (nulygintu ir grublėtu paviršiumi) bei apžiestos keramikos, 4 geležies šlako gurvoliukai, akmeninis galąstuvas ar gludintuvas, perdegusių akmenų nuoskalų. Rasta pavienių XVII(?)–XIX a. neglazūruotos, glazūruotos ir juodosios buitinės keramikos fragmentų, XIX a. kiverio (?) dirželio plokštelė, II Pasaulinio karo šovinių, „Mosino“ šautuvo tūtelių. Metalinių dirbinių rasta žvalgant atidengto kultūrinio sluoksnio paviršių, šurfuose jų neaptikta. Visų laikotarpių keramikos radiniai smulkūs, daugiausia rasti sijojant gruntą, lipdytos keramikos pavyzdžiai – apirusiais paviršiais. Šurfe 18 įžemyje aptikta apskrita 34x30 cm skersmens, 11 cm gylio nuo įžemio paviršiaus duobė užapvalintu dugnu, užpildyta pilka žeme. Duobės paviršiuje aptikta retušuota titnago nuoskala, užpilde – smulkių angliukų. Įžemio suardymų užfiksuota ir kituose šurfuose (šurfai 5, 7, 8), tačiau jie be aiškesnių kontūrų, be radinių užpilduose.

Senovės gyvenvietės teritorijos vizualinės apsaugos Š pozonyje užfiksuotas intensyvesnis kultūrinis sluoksnis, aptikta apie 115 radinių, identifikuoti 5 objektai. Didesnę radinių dalį sudarė XIX a. – XX a. vidurio dirbiniai: XIX a. – XX a. pradžios juodosios, neglazūruotos ir glazūruotos buitinės keramikos bei vinių fragmentai, sietini su prie Sukros upelio iki XX a. vidurio veikusiu malūnu, greta stovėjusia malūnininko ar kitų gyventojų sodybomis, II Pasau-

linio karo metų šovinių tūtelės, uniformos saga. Ankstyvesnio laikotarpio titnago skeltė, kaltelio ašmenėlis (?), 7 lipdytų puodų (brūkšniuotu, nulygintu ir grublėtu paviršiumi) fragmentai, geležies šlako. Kultūriniame sluoksnyje daugiau buvo ir objektų. Šurfe 14 aptikta XIX a. – XX a. I pusės stulpavietė, šurfuose 11–13 – nenustatytos paskirties ir laikotarpio duobių įžemyje. Jos buvo netaisyklingos formos – pailgos, ovalios, nuo 90x40 cm dydžio iki ilgesnių nei 1 m, nusitęsusių už šurfo ribų, 20–69 cm gylio nuo įžemio paviršiaus, užpildytos žvyru, permaišytu su žeme. Užpilduose radinių neaptikta, tik pavienių smulkių angliukų. Šurfe 10, kultūrinio sluoksnio (armens) apatinėje dalyje ir įžemio paviršiuje aptikta geležies rūdos lydymo vieta: lydant rūdą sutekėjusio šlako koncentracija (4 pav.). Aptikta tiek didesnių šlako fragmentų, tiek smulkių jo lašelių, bendras šlako svoris buvo apie 3 kg. Storiausias šlako sluoksnis buvo ties šurfo PV kampu ir tęsėsi už jo ribų į P ir V. Po armens sluoksniu ir šlaku įžemio paviršiuje atidengta 20 padrikai sudėtų lauko akmenų, iš jų keli gavę kaitros. Įžemį šurfe sudarė akmeningas žvyras, tačiau gali būti, jog akmenys buvo sudėti specialiai, kaip pagrindas. Tarp šlako, neskaitant dviejų smulkių kaitros gavusio rausvo molio – rudnelės (?) – fragmentų kitų radinių nerasta. Virš geležies šlako sluoksnio aptikta kelių laikotarpių radinių: keli smulkūs lipdytų puodų nulygintais paviršiais ir apžiestų puodų sienelių fragmentai, daugiau buvo XIX a. fajansinių, juodosios buitinės keramikos, stiklo indų ir vinių radinių. Pagal visoje senovės gyvenvietės ir apsaugos pozonio teritorijoje aptiktus radinius galima manyti, kad geležies rūda šioje vietoje buvo lydoma I tūkst. viduryje – II tūkst. pradžioje. Dešiniajame Sukros upelio krante buvo gyvenvietė, o kairiajame vykdyta gamybinė veikla, geležies rūdos apdirbimas.

The iron ore smelting site in Mitkiškės

In 2019, 22 test pits (a total of 23 m^2) (Fig. 1) were excavated at the site of planned capital repair work on road 4717 in the territory of Mitkiškės old settlement (Elektrėnai Municipality, E Lithuania) and in its visual protection subzone on both sides, revealing a two horizon cultural layer that is 0.31–1.1 m thick, and up to 1.34 m thick in an area of disturbances (pits). Its upper horizon consists of a 9–70 cm total thickness (including the thickness of the existing ground surface cover) of fill soil and former sod layers that formed in the second half of the 20th – early 21st centuries in repairing the road and clearing the ditches to its sides, and the lower is a 13–64 cm thick, grey or brownish grey soil layer (former plough layer) that formed prior to the second half of the 20th century atop sterile soil) (Fig. 2). No cultural layer, rich in finds, was identified at any location but finds from various periods (Stone Age, mid-1st – early 2nd millennium, 17th(?)–19th centuries, Second World War) were discovered throughout the investigated territory (Fig. 3). An iron ore smelting site, i.e. a concentration of slag that flowed out during the smelting, was discovered in test pit 10 in the N visual protection subzone of the old settlement's territory (Fig. 4). The period when ore was smelted at this location was not precisely determined because no finds were found among the slag aside from two small fragments of heat-reddened clay (perhaps furnace fragments?). Based on the finds discovered throughout the territory of the old settlement and the visual protection subzone, it is possible to think that iron ore was smelted at this location during the mid-1st – early 2nd millennium. A settlement existed on the right stream bank of the Sukra, and production activities, i.e. iron ore processing, occurred on the left.